

مقدمه

پزشکی حرفه مقدسی است. هنگامی که این تقدس با جایگاه مهم و رفیع قضاوت نیز همراه می‌گردد، پزشک قانونی به‌عنوان کارشناسی خبره و مورد اعتماد در زمینه‌های پزشکی در رشته‌های وابسته به آن و در مسیر احقاق حق و اجرای عدالت، اظهار نظر کارشناسی می‌نماید. در واقع، موقعیت و جایگاه علمی و کاربردی پزشکان قانونی که نقطه وصل دو شاخه مهم در اندیشه و مدنیت بشری، یعنی طب و قضاوت است، شرایط استثنایی و خاصی ایجاد می‌کند که در کمتر رشته و گرایش تخصصی از دانش طب می‌توان آن را یافت.

دیرگاهی است که پزشکان قانونی به مدد دانش طب در جای‌جای این جهان پهناور، در تمامی نقاط میهن و زادوبوم خویش و در تمامی اوقات شبانه‌روز در کنار قضات و حقوقدانان هستند و عقاید کارشناسی آنان چراغی روشن فراراه تحقیقات حقوقی و قضایی، احقاق حق و اجرای عدالت است. مزید بر آن، شاخه‌های گوناگون دانش طب قانونی، که در فصول و مباحث گوناگون این کتاب به صورت مشروح به آنها پرداخته خواهد شد، نیز همگی در جهت فراهم آوردن زندگی بهتر در خدمت ابنای بشر است.

در میهن عزیزمان بنا به اعلام مقامات محترم قضایی شماری معادل ۳۰-۴۰٪ از پرونده‌های مطرح در محاکم قضایی در مسیر رسیدگی خویش نیازمند اظهار نظرهای کارشناسی پزشکی قانونی هستند و ناگفته پیداست که با حجم بالای ارجاعات به سیستم قضایی در کشور ما، حضور مؤثر، فعال، علمی و کارساز پزشکی قانونی در امور کارشناسی محاکم و نیز در سایر مبادی حقوقی در نزد وکلای محترم دادگستری، کانونهای کارشناسی، مشاوران و مسئولان دفاتر حقوقی، مؤسسات گوناگون حقوقی و نظایر آن، چه میزان ضروری و مهم است.

گروه شاخصی از خانواده پژوهندگان علم حقوق را، دانشجویان حقوق تشکیل می‌دهند، که با توجه به مقطع و نیز گرایشهای رشته تحصیلی خویش، باید در مقاطع کارشناسی و سطوح بالاتر، شناختی جامع و کاربردی از دانش پزشکی قانونی داشته باشند. در واقع منظور از آموزش پزشکی قانونی به این دانشجویان آن است که آنان شناخت مناسب و کاربردی از دانش پزشکی قانونی داشته باشند تا به مدد آن قادر باشند شیوه تعامل مناسب با نهادهای پزشکی قانونی و بهره‌گیری از نظریات کارشناسی آنان را در وصول به اهداف حقوقی و قضایی و احقاق حقوق مردم، فرا گیرند. خلاصه آنکه بیاموزند که پزشکی قانونی در چه زمینه‌هایی می‌تواند مدد رسان آنها در امور حقوقی و قضایی باشد، افق و عرصه‌های عمل برای کارشناسی پزشکی قانونی کدام است و در مقابل موانع و محدودیتهای این دانش در عرصه ارائه کارشناسیها چیست؟

از طریق آموزش جامع و مناسب دانش پزشکی قانونی که جهت دانشجویان حقوق تنظیم شده این گروه می‌توانند به استنباط درست از نظریات کارشناسی پزشکی قانونی رسیده و خدای ناکرده برداشت غلط یا ناکامل آنها از متون کارشناسی پزشکی قانونی و ادبیات مورد استفاده در نگارش آن باعث شکل گرفتن اندیشه و سپس اتخاذ تصمیم یا رأی نادرست در آنها نگردد.

البته این مفهوم برای سایر عزیزانی که دوره تحصیلی حقوق خویش را پشت سر گذاشته‌اند نیز مطرح است و مطالعه کتابهایی مانند این کتاب خلأ عدم اطلاع یا نقصان اطلاع آنان را در زمینه دانش پزشکی قانونی تا حد زیادی مرتفع می‌نماید. دانش پزشکی قانونی با وجود قدمت آن برای بسیاری از مردم ناشناخته است. بسیاری حیطة عمل آن را محدود به انجام کالبدگشایی برای اجساد می‌دانند، غافل از آنکه خدمات پزشکی قانونی، بسیارسیار گسترده است. در بخشها و فصلهای گوناگون این کتاب با طرح مباحث گوناگون در زیرشاخه‌های تخصصی پزشکی قانونی مشخص می‌شود که چگونه این رشته از علم پزشکی به انحاء گوناگون در مسیر عدالت‌ورزی، آسایش و بهبودی زندگی، در خدمت ابنای بشر است.

با اینکه سالهاست پزشکی قانونی در دانشکده‌های حقوق و سایر گرایشهای غیر پزشکی که به نحوی به پزشکی قانونی نیازمندند تدریس می‌گردد، متأسفانه تاکنون یک کتاب جامع که حاوی نکات مهم، کلیدی و کاربردی دانش پزشکی قانونی و نگاشته شده با شیوه نگارش متون کارشناسی پزشکی قانونی مخصوص دانشجویان حقوق و حقوقدانان و قضات باشد، در دسترس نبوده و کتابهای موجود اغلب برای پزشکان یا به صورت مشترک برای خوانندگان تمام گروههای پزشکی و غیر پزشکی تدوین شده‌اند و لذا واجد ابهاماتی ناشی از درج نکات فنی پزشکی است که برای حقوقدانان مبهم و نارساست. از سویی برخی جزوات بعضاً قدیمی، ناقص و دارای اشتباهات فاحش و یا اصول و باورهای منسوخ شده پیشین نیز در اختیار دانشجویان محترم یا فارغ‌التحصیلان رشته حقوق است که به هیچ‌وجه برطرف‌کننده نیاز آنان به عنوان یک مرجع رسمی، جامع و دانشگاهی و قابل استناد در زمینه پزشکی قانونی نبوده و درواقع آنان را بیشتر به ورطه خطا می‌اندازد.

همت والا و استقبال سازمان مطالعه و تدوین (سمت) و مسئولان محترم آن و عزم راسخ نگارندگان این کتاب در جهت رفع معضل فوق باعث نگارش کتابی شد که پیش‌رو دارید. این کتاب اولین کتاب درسی و منبع مدون برای دانشجویان حقوق و دانش‌آموختگان رشته حقوق در زمینه پزشکی قانونی است.

مؤلفان این کتاب که خود سابقه اشتغال طولانی به کار پزشکی قانونی و تدریس واحدهای درسی پزشکی قانونی برای دانشجویان رشته‌های گوناگون پزشکی و غیر پزشکی، از جمله رشته حقوق، را دارند و قبلاً هم تألیفاتی در زمینه پزشکی قانونی داشته‌اند تمام همت خویش را مصروف آن داشته‌اند که در قالب بخشها و فصول گوناگون این کتاب، جدیدترین اصول و مبانی پزشکی قانونی را که در کار حقوقدانان استفاده و کاربرد دارند به بیان رسا و با توضیحات لازم عرضه دارند. امید آنکه بخشهای گوناگون این کتاب زمینه‌ای مناسب در اذهان دانش‌پژوهان رشته حقوق و پویایی ثمربخش در استنباطات علمی آنان در زمینه دانش پزشکی قانونی فراهم آورد تا از این طریق جامعه نیز از مواهب آن در زمینه

گسترش عدالت و بهبود رسیدگیهای حقوقی مبنی بر علم روز بهره‌مند شوند. این کتاب مشتمل بر نُه بخش است که عبارت‌اند از: اخلاق پزشکی؛ آسیب‌شناسی و مرگ‌شناسی قانونی؛ اشکال گوناگون آسیب و مرگ؛ ضرب و جرح؛ حاملگی، سقط، نوزادکشی و کودک‌آزاری؛ دندان‌پزشکی و روان‌پزشکی قانونی؛ بررسی صحنه جرم، صدمات ناشی از سلاحهای گرم و انفجارات؛ سم‌شناسی؛ و ضمایم گوناگون. در هر یک از این بخشها به نحو مشروح و در قالب فصول و مباحث گوناگون به ذکر جزئیات مربوط پرداخته شده است. نظریات، پیشنهادها و انتقادهای خوانندگان محترم در خصوص هر یک از قسمتهای مذکور موهبتی گرانبها برای نگارندگان است و بی‌شک در اصلاح و غنای هرچه بیشتر کتاب در ویرایشهای آتی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. در خاتمه، از مسئولان محترم «سمت» که در کلیه مراحل تدوین و چاپ کتاب حامی و یاور ما بوده‌اند و نیز از ویراستار محترم کتاب سرکار خانم آفاق عابدینی تشکر و قدردانی کرده این کتاب را به پیشگاه ایثارگران و فرهیختگان پزشکی قانونی که تلاش و مجاهدتهای آنان موجب شأن والا و پایای پزشکی قانونی در این بوم و بر کهن شده و نیز تمامی قضات، حقوقدانان و دانشجویان حقوق که احقاق حق و اجرای عدالت را یگانه هدف و دغدغه خویش قرار داده‌اند، تقدیم می‌نماییم.

ما بی‌غمان مست دل از دست داده‌ایم	هم‌درس عشق و همنفس جام باده‌ایم
بر ما بسی کمان ملامت کشیده‌اند	تا کار خود ز ابروی جانان گشاده‌ایم
کار از تو می‌رود مددی ای دلیل راه	کانصاف می‌دهیم که از ره فتاده‌ایم

(حافظ)

دکتر فرامرز گودرزی - دکتر مهرزاد کیانی

پاییز ۱۳۸۴